

Covid-19 Pandemisi Sonrası Turistlerin Ekoturizm Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Doğukan BAYESEN^a

Ferah ÖZKÖK^b

Serdar SÜNNETÇİOĞLU^c

^{a,b,c} Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Çanakkale / Türkiye. (dgknbynsn@gmail.com^a) (ferahozkok@gmail.com^b) (serdarsunnetcioglu@comu.edu.tr^c)

ÖZ

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi:

06.10.2020

Kabul Tarihi:

10.11.2020

Anahtar Kelimeler

Covid-19

Ekoturizm

Turist Davranışları

Pandemi

Makale Kategorisi: Araştırma Makalesi

Günümüzde yaşanan Covid-19 pandemisinin turizm faaliyetleri üzerinde ciddi değişimler yaratacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Yaşanacak bu değişim sürecinde insanların kitle turizminden vazgeçerek bireysel ve çevreci turizm türlerine yönelmesi beklenmektedir. Bireysel turizmi ön planda tutan ve çevreci bir turizm türü olarak bilinen ekoturizmin, pandemi sürecinden sonra önemli ölçüde etkileneceği düşünülmektedir. Çok eski olmayan ekoturizm kavramı, sürdürülebilir, çevreci ve yerel ekonomiyi ön planda tutan bir turizm türü olarak bilinmektedir. Yaşanan bu pandemi sürecinde insanların giderek bireyselleştiği ve doğal dengenin korunmasından yana tavır aldığı düşünüldüğünde, gelecekte ekoturizm açısından önemli gelişmelerin yaşanacağı söylenebilir. Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin sonrasındaki turistlerin sürdürülebilir ve çevreci bir turizm türü olan ekoturizme yönelme potansiyelleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Ekoturizm kavramı, geçmişte ve günümüzde yaşanan salgınlar sonrası turizm faaliyetleri ve Covid-19 pandemisi çalışmanın içerisinde detaylandırılarak incelenmiş ve detaylı bir literatür taraması yapılmıştır. Çalışmada önceden belirlenen kriterleri sağlayan 19 kişi ile görüşmeler yapılmış ve elde edilen bulgular detaylandırılarak incelenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak pandemi sonrası uygun şartlar sağlandığında, katılımcıların kitle turizminden uzaklaşarak ekoturizme yönelmeye yatkın olduğu ve Çanakkale'nin ekoturizm için uygun bir destinasyon olduğu görülmüştür.

ABSTRACT

Article History

Received

06.10.2020

Accepted:

10.11.2020

Keywords

Covid-19

Ecotourism

Tourist Behavior

Pandemic

Article Type: Research Paper

It is an inevitable fact that today's Covid-19 pandemic will create serious changes on tourism activities. In this process of change, it is expected that people abandon mass tourism and turn to individual and environmental tourism types. It is thought that ecotourism, which prioritizes individual tourism and known as an environmental tourism type, will be significantly affected after the pandemic process. The concept of ecotourism, which is not very old, is known as a sustainable, environmentalist and a type of tourism that prioritizes the local economy. Considering that people become increasingly individualized during this pandemic process and take a stand in favor of the protection of natural balance, it can be said that important developments will take place in terms of ecotourism in the future. In this study, after the Covid-19 pandemic, the potential of tourists to turn towards ecotourism, which is a sustainable and environmentally friendly tourism type, has been tried to be learned. The concept of ecotourism, tourism activities after epidemics in the past and today, and the Covid-19 pandemic were examined in detail in the study and a detailed literature review was made. In the study, interviews were made with 19 people who met the predetermined criteria, and the findings were examined in detail. As a result, when appropriate conditions were met after the pandemic, participants were predisposed to turn to ecotourism, moving away from mass tourism and Çanakkale was a suitable destination for ecotourism.

***Sorumlu Yazar/ Corresponding Author:** Doğukan BAYESEN

E-Posta: dgknbynsn@gmail.com

Önerilen Atf/ Suggested Citation:

Bayesen, D., Özkök, F. ve Sünnetçioğlu, S. (2020). Covid-19 Pandemisi Sonrası Turistlerin Ekoturizm Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 7 (4), 528-550.

1. Giriş

Global anlamda yaşanan teknolojik, sosyal ve ekonomik değişimler turizm faaliyetlerini ve tüketim alışkanlıklarını doğrudan etkilemektedir (Kaypak, 2012, s.11; Arslan, 2005, s.30). Turizm faaliyetlerinin değişmesinde önemli rol oynayan diğer bir etkende en büyük doğal afetlerden biri sayılan salgın hastalıklardır (Acar, 2020 s.8; Yiğit ve Gümüşçü, 2016, s.381). Bu salgın hastalıklardan birisi de günümüzde yaşanan Covid-19 pandemidir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Vuhan kentinde yer alan bir deniz ürünleri pazarının işçilerinde 31 Aralık 2019 tarihinde ortaya çıkmış ve 13 Ocak 2020 yılında tanımlanmış olan Covid-19 virüsünün global boyutta yarattığı etkinin turizm faaliyetlerini kökten değiştireceği düşünülmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Bilgilendirme Rehberi, 2020; Alpago ve Alpago, 2020, s.109). Dünya Sağlık Örgütü'nün Covid-19 ile ilgili seyahat kısıtlamalarına göre 20 Nisan itibariyle dünyadaki turistik destinasyonların %100'ü pandemi sürecine yönelik seyahat kısıtlaması getirmiştir. Bu destinasyonların 97'si (%45) sınırlarını kısmen veya tamamen kapatmış, 60 (%30) destinasyon uluslararası uçuşlarını kısmen veya tamamen askıya almış, 39 (%18) destinasyon ise belirli ülkelere seyahat yasağı uygulamaya başlamıştır. Yapılan ilk çalışmalara göre, bu durumun global anlamda turistik hareketliliği %1 ile %3 oranlarında azalttığı ve bu sürecin turizm alanında faaliyet gösteren işletmeler ve bu alanda yüksek oranda kar sağlayan ülkeler için ekonomik sorunları beraberinde getirebileceği öngörülmüştür (UNWTO Impact Assessment of the COVID-19 Outbreak on International Tourism, 2020). Bu kapsamda turizm sektörünün geleceği virüsün gösterdiği değişimlerle beraber şekillenecek, değişecek ve gelişecektir (Alpago ve Alpago, 2020, s.106). Turizm sektöründe yaşanacak değişimlerin sebeplerinden biri de turistlerin, salgın hastalığın çıktığı ve yayıldığı destinasyonlara olan güvenlerini yitirmeleridir (Çeti ve Ünlüönen, 2019, s.122). Bu genel güvensizlik durumunda insanların fizyolojik ve psikolojik dengelerinin bozulacağı ve stres etkeninin bir uyuşmazlık sürecini de getireceği unutulmamalıdır (Eroğlu, 2015, s.514). Pandemi sürecinin insanların stres düzeyini arttıracacağı, yaşanacak bu olumsuz artış ile insanların kitle turizminden kaçınarak, bireysel turizm aktivitelerini ön planda tutacağı ve çevreci turizm türlerine yöneleceği düşünülebilir. Bu turizm türlerinden biri de ekoturizmdir. Sürdürülebilir ve çevreci turizm olarak nitelendirilen ekoturizm, kitle turizmine sitem ve farklı bir tercih alanı yaratmak amacıyla 90'lı yıllarda ortaya çıkmıştır. Kültürel öğeleri ve çevreyi koruma amacıyla ortaya çıkan bu kavram, aksi şekilde çevresel ve kültürel öğelere zarar verdiği düşünülen kitle turizminin yarattığı tahribatı en aza indirmeyi amaçlamaktadır.

Bu kapsamda sürdürülebilirliğin gelişmesinde önemli araçlardan biri olarak görülmektedir (Avcıkurt, 2015, s.204; Arslan, 2005, s.30).

Bu çalışma, yeni Covid-19 pandemisinin ekoturizm ile ilişkisini anlamak için önemlidir. Yapılan literatür taraması sonucunda Covid-19 pandemisinin turizm sektörüne etkilerinin araştırıldığı çalışmalara rastlanmıştır (Gössling, Scott ve Hall, 2020; Acar, 2020; Qui, Park, Li ve Song, 2020; Farzanegan, Gholipour, Feizi, Nunkoo ve Andargoli, 2020; Higgins-Desbiolles, 2020; Doğançılı, 2020). Bu çalışmalar global anlamda turizm faaliyetlerinin ve turizm ekonomisinin nasıl etkileneceğini, Covid-19 pandemisinin yerel turizm paydaşları ile turizm sektörüne verdiği zararı en aza indirmek için yöntemler geliştirmeyi, turistik faaliyetleri fazla olan ülkeler ile COVID-19 pandemisine bağlı ölüm oranlarını, araştırmış ve incelemiştir. Literatür taraması yapılırken turist davranışlarını inceleyen benzer çalışmalara da ulaşılmıştır (Aydın ve Doğan, 2020; Yenişehirlioğlu ve Salha, 2020). Ancak turistlerin Covid-19 pandemiden sonra ekoturizm hakkındaki görüşlerinin araştırıldığı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma ise literatürde karşılaşılmış olan bu eksikliğin giderilmesini amaçlamaktadır. Çalışmanın amacı, pandemi sürecinden sonra turistlerin ekoturizm faaliyetlerine yönelme potansiyellerini araştırmak ve bu konu hakkındaki tutum, algı ve bakış açılarını derinlemesine incelemektir.

2. Literatür Taraması

Global çapta etkili olan olayların insanların turizm davranışlarını etkilediği bilinmektedir. Salgın hastalıklar turizm faaliyetlerinin değişmesinde etkili olan diğer unsurlardan biridir ve bu etki bir turizm türü olan ekoturizm içinde geçerlidir. Ekoturizm kavramı, insanların kitle turizminden uzaklaşarak daha çevreci bir yaklaşım kazanmasıyla giderek önem kazanmaktadır (Arslan, 2005, s.30; Yiğit ve Gümüştü, 2016, s.381). Dolayısıyla turistlerin ekoturizmi tercih sebepleri turizm, gastronomi ve konaklama alanlarında yapılan çalışmaların literatürlerinde yer edinmeye ve bu çalışmaların ilgi odağı olmaya başlamıştır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, ekoturist davranışları, tercihleri ve motivasyonları, çeşitli salgın ve krizlerin dünya turizmine etkisi ve krizlerin turizm faaliyetleri üzerine etkileri gibi başlıklara değinildiği görülmektedir. Bu çalışmalardan biri Diamantis (1998) tarafından yapılan doktora tezidir. Diamantis, hazırladığı doktora tezinde İngiliz ekoturistlerin tüketici davranışlarını incelemiş, buna ek olarak, nadir ve sık görülen ekoturist türlerini tanımlamıştır. Araştırma bulgularına göre nadir ekoturistler düşük gelirli ve genç kadınlardan oluşmaktayken, sık ekoturistler orta sınıf gelire sahip, orta yaşlı kadınlardır. Her ne kadar eğitim geçmişleri lisansüstü yeterlilik açısından benzer olsa da nadir ekoturistler, sık

ekoturistlerin aksine daha iyi bir eğitim profiline sahiptir. Hem nadir hem de sık ekoturistler herhangi bir çevre grubunun veya örgütünün üyeleri olmamasına rağmen ekoturizm tatillerindeki faaliyetleri doğal cazibe merkezleri ve eğitim ilgi alanları arasında geçmektedir. Arslan (2005) tarafından yapılmış çalışmada Erdek ve çevresi ekoturizm açısından değerlendirilerek, tüketicileri ekoturizme yönlendirmek için çeşitli çalışmaların yapılması ve Erdek ilçesinin turizme kazandırılması gerektiğine değinilmiştir. Benzer bir çalışmada Çevirgen tarafından (2004), Edremit yöresinde ekoturizme yönelik talep araştırması başlığı altında yapılmıştır. Ekoturistlerin özellikleri, tercihleri ve motivasyonlarına yönelik çok az sayıda araştırma olduğuna değinen çalışma, ekoturizm aktivitelerine katılan turistlerin tercihleri, motivasyonları ve demografik özelliklerini belirlemeyi ve Edremit yöresinde ekoturizmin nasıl geliştirilebileceğini amaç edinmiştir. Çalışmada edinilen bulgulara göre kadınların da erkekler kadar ekoturizm ile ilgilendikleri, ekoturistlerin tatile genellikle aile bireyleriyle çıktığı, orta yaş grubundaki kişilerin ağırlıklı olduğu, iyi eğitilmiş, gelir ve harcama seviyeleri yüksek, çoğunlukla kendi işini kuran kişiler ve yöneticilerden oluştuğu görülmüştür. Çevreci turist, ekolojik turizm ve ekolojik turizm mimarisi kavramlarını açıklayan Ovalı (2006)'ya göre, ekolojik turizmin hedef kitlesini "başboş gezenler ve maceracı-keşifçiler" turist profilleri oluşturmaktadır. Kement (2019) tarafından, ekoturizm faaliyetlerine katılan bireylerin çevre dostu davranışları üzerine yapılan bir çalışmada ise, biyosferik, özgecil ve egoistik değerlerin ekolojik dünya görüşüne olumlu yönde etkisi olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, sorumluluk yüklemenin kişisel norma, kişisel normun ise çevre dostu davranışa olumlu yönde etkisi olduğu sonuçları da çıkarılmıştır. Güçer ve Kement (2015) ise benzer bir çalışma ile ekoturizm kapsamında seyahat eden tüketicilerin çevreye duyarlı davranışlarını Ayder örneğiyle incelemiş ve algılanan değerlerin müşteri tatminine, aktivite bağlılığına ve çevreye duyarlı davranışa etki ettiği, müşteri tatmininin ise çevreye duyarlı davranışa etki ettiği sonuçlarına ulaşmıştır. Ayrıca çalışmada, kişilerin çevreye duyarlı davranışlar sergilemesinde algılanan değer ve müşteri tatmininin etkisinden bahsetmenin mümkün olabileceği görülmektedir. Novelli, Burgess, Jones ve Ritchie (2018) tarafından yapılmış bir çalışmada döneme damgasını vuran Ebola salgını ve bu salgın dolayısıyla yaşanan turizm krizini Gambiya üzerinden analiz etmektedir. Elde edilen verilere göre Ebola virüsü hastalığı salgınının yıkıcı sonuçları olduğu görülmüş ve turizm üzerindeki tehdidi için hazırlanan planların başarısız sonuçları olduğu görülmüştür. Çeti ve Ünlüönen (2019) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise salgın hastalıklar genelleştirilmiş ve bu salgın hastalıklar sebebiyle oluşan krizlerin turizm sektörü üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Öngörülemeyen olaylar olarak ele alınan SARS, ayak ve ağız hastalığı, kuş gribi, domuz gribi

ve ebola gibi çeşitli salgın hastalıklar incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre salgınların yaşandığı destinasyonların turist sayılarında düşüşler görülmüştür. Pine ve McKercher (2004) tarafından yapılan benzer bir çalışmada, yalnızca SARS hastalığı üzerinde durulmuş ve Hong Kong turizm endüstrisine etkisi incelenmiştir. Çalışmada derlenen bilgilere göre SARS virüsü, turist sayısında ciddi düşüşler yaşanmasına sebep olmuş ve ekonomik anlamda ciddi gelir kayıplarına sebebiyet vermiştir. Çalışmanın yapıldığı dönemde 7 milyon nüfuslu Hong Kong'da 1,755 SARS vakası görülmüş ve 299 bu hastalık kaynaklı ölüm vakalarının görüldüğü gözlemlenmiştir. Cooper (2005) tarafından yapılmış bir çalışmada, 2003 yılında yaşanmış SARS salgını Japonya turizmi üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmada edinilen bulgulara göre turistlerin SARS salgının yaşandığı destinasyonlardan özellikle kaçındığı ve bu durumun Japon turizm endüstrisini zarara uğrattığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Joo, Maskery, Berro, Rotz, Lee ve Brown (2019) tarafından yapılmış çalışmada yine benzer bir şekilde MERS salgınının Kore Cumhuriyeti turizm endüstrisine etkileri incelenmiştir. Çalışmada MERS salgınına bağlı olarak turizm sektörünün 106 milyon ile 542 milyon dolar arasında ekonomik bir zarar gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak Haziran 2015'te konaklama ve yiyecek-içecek hizmetleri sektöründe ciddi ekonomik daralmalar görülmüştür. McKercher ve Chon (2004) yaptıkları çalışmada SARS salgının etkilerini Asya kıtası üzerinde incelemiştir. Çalışmada turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde çalışan üç milyondan fazla insanın işsiz kaldığı, yaşanan ekonomik kayıpların sadece dört ülkede (Çin, Hong Kong, Singapur ve Vietnam) 20 milyar doları aştığı ve DSÖ'nün acil eylem planının salgını küresel hale gelmeden engellediğini konularına değinilmektedir. Gössling, Scott ve Hall (2020) tarafından yapılan çalışmada, Covid-19 pandemisinin global turizmde ne gibi değişikliklere yol açacağı araştırılmıştır. Ayrıca geçmiş krizler ve global sorunlarda çalışma içerisinde değerlendirilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre pandemi, özellikle güvenlik açığıyla ilgili soruları gündeme getirmektedir. Covid-19'un sebep olduğu küresel değişimin etkileri, turizm endüstrisi, politika ve turizm araştırmacılarına çarpıcı dersler vermektedir. Acar (2020) tarafından yapılmış bir diğer çalışmada benzer bir şekilde Covid-19 salgınının turizm faaliyetlerine etkisi incelenmiş, yeni koronavirüsün ülke ekonomilerinde ve turizm sektöründe doğrudan olumsuz bir etki yaratacağı bulgularına ulaşılmıştır.

3. Yöntem

Yapılan çalışmada, turistlerin pandemi sonrası ekoturizme karşı bakış açılarının değerlendirilmesi, turistik faaliyetlerindeki değişimlerin incelenmesi ve Çanakkale'nin bir ekoturizm destinasyonu olabilme potansiyeli hakkındaki düşüncelerinin irdelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada turistlerin ekoturizm hakkındaki görüşleri ele alınırken, ayrıca pandemi sonrası ekoturizme yönelik bakış açılarında yaşanan değişimlerinde incelenmesi hedeflenmektedir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemine uygun olarak, amaçlı örnekleme yöntemlerinden benzeşik (homojen) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Benzeşik örneklemedeki amaç, belirgin bir alt-grubu ufak ve benzer bir örneklem oluşturma yoluyla tanımlamaktır (Patton, 1987, s.54). Benzeşik örnekleme yönteminin kullanılmasındaki amaç ise, grup görüşmelerini kolaylaştırmak için çeşitliliği azaltmak ve odaklanmaktır (Baltacı, 2018, s.246). Nitel araştırmalarda veri toplama işlemine, veriler birbirini tekrarlamaya başladığında son verilebilir (Patton, 2002, s.246). Bu araştırmada veri toplama işlemine, veriler tekrarlanana kadar devam edilmiş ve 2019 yılında yaşadığı şehirden farklı bir destinasyonda en az iki gün konaklayan 19 kişi ile görüşülmüştür.

Araştırmanın ilk aşamasında, geniş bir literatür taraması yapılmış ve elde edilen varsayımlar görüşme soruları haline getirilerek çalışmaya katılan katılımcılara 17 sorudan oluşturulan yarı yapılandırılmış sorular yöneltmiştir. Bu sorulardan 6 tanesi demografik soruları oluştururken 11 tanesi görüşme sorularını oluşturmaktadır. Katılımcıların tamamına 2020 yılının Mayıs ayında internet aracılığı ile görüşme formu uygulanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılarak incelenmiştir.

4. Bulgular

4.1 Demografik Bulgular

Çalışmaya katılan bireylere ait demografik veriler tablo 1'de verilmiştir. Elde edilen bu verilere göre çalışma grubunun %52,6'sını 25-34 yaş aralığındaki kişiler oluşturuyorken, %5,2'sini 45 yaş ve üstü oluşturmaktadır. Katılımcıların cinsiyetlerine bakıldığında ise, %36,9'unun erkeklerden, %63,1'inin ise kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Çalışmaya katılan kişilerin %36,8'i lisansüstü eğitim düzeyine sahipken, %5,3'ü ise ortaokul eğitim düzeyine sahiptir. Çalışma grubunda yer alan bireylerin meslek grupları çeşitlilik gösterirken, gelir dağılımı incelendiğinde katılımcıların %52,6'sının 0 ile 2324 ₺ arasında gelire sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		f	%
Yaş	25-34	10	52,60%
	18-24	6	31,60%
	35-44	2	10,60%
	45 ve Üzeri	1	5,20%
Cinsiyet	Kadın	12	63,10%
	Erkek	7	36,90%
Eğitim Düzeyi	Lisansüstü	7	36,80%
	Lisans	6	31,60%
	Ön Lisans	3	15,80%
	Lise	2	10,50%
	Ortaokul	1	5,30%
Medeni Durum	Bekar	16	84,20%
	Evli	3	15,80%
Meslek Grupları	Öğrenci	5	26,30%
	Öğretmen	4	21,10%
	Psikolojik Danışman	2	10,50%
	Piyonist	1	5,30%
	Barista	1	5,30%
	Teknik Ressam	1	5,30%
	Sosyal Medya Uzmanı	1	5,30%
	İzolasyon & Montaj	1	5,30%
	Aşçı	1	5,30%
	Serbest Meslek	1	5,30%
Gelir Dağılımı	0-2324 ₺	10	52,60%
	5001 ₺ ve üzeri	4	21,10%
	3001-5000 ₺	3	15,80%
	2325-3000 ₺	2	10,50%

4.2. Katılımcıların Seyahat Amaçları ve Destinasyon Seçimine Yönelik Bulgular

Katılımcılara ilk olarak seyahatlerini hangi amaçlar doğrultusunda yaptıklarına dair sorular sorulmuştur. Edinilen bulgulara göre katılımcılardan çoğu seyahatlerini turistik faaliyetler amacıyla (17) yaparken, aile veya tanıdık ziyareti (7) ve iş amacıyla seyahat eden (2) katılımcılarda bulunmaktadır. Bunların yanı sıra katılımcılardan bazıları deniz, doğa (2), ve kamp (1) amacıyla seyahat ettiklerini de belirtmiştir. Amaçları doğrultusunda, katılımcılara seyahatlerini nereye yaptıkları da sorulmuştur. Elde edinilen verilere göre kaç katılımcının hangi amaçla ve hangi destinasyonu seçtiğine dair veriler şekil 1'de belirtilmiştir. Verilere göre katılımcılar turistik faaliyet amacıyla Antalya (3), Muğla (3), Çanakkale (2), Mersin (2), Amasya (1), Balıkesir (1) ve Sinop (1) gibi destinasyonları tercih etmiştir. Katılımcılardan bazıları iş amacıyla farklı destinasyonlara gittiklerini, bu destinasyonlarda turistik

faaliyetlerde de bulduklarını belirtmişlerdir. Söz konusu olan bu destinasyonlar ise; Amasya (2), Samsun (1), Balıkesir (1), İstanbul (1), Rize (1), Trabzon (1), ve Bursa'dır (1). Aile, akraba ve arkadaş ziyareti amacıyla gidilen ve turistik faaliyetlerde de bulunulan destinasyonlar ise şunlardır; İzmir (1), Şanlıurfa (1), Kocaeli (1), Adana (1), Gaziantep (1), Muğla (1) ve Osmaniye (1). Elde edilen verilere göre turistik faaliyet amacıyla en çok Muğla (3) ve Antalya (3) destinasyonları seçilirken, iş amaçlı yapılan seyahatlerde ise Amasya (2) en çok seyahat edilen destinasyon olmuştur.

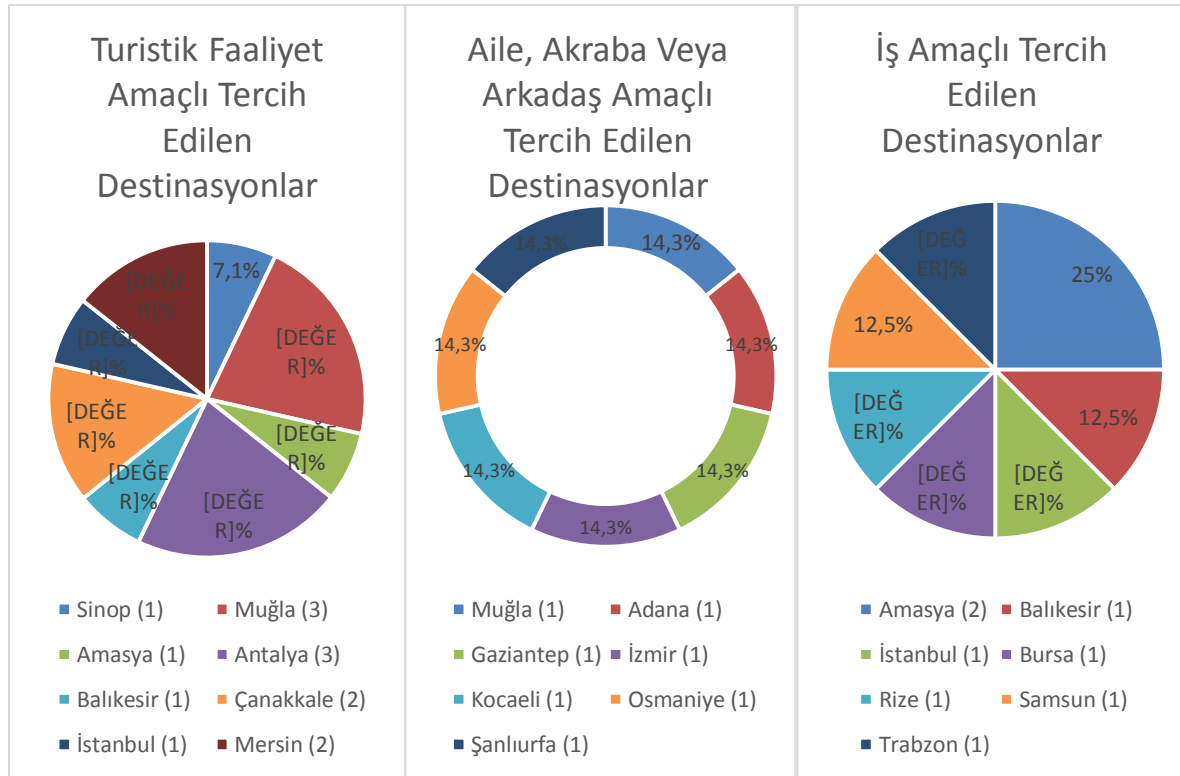
K1: "İzmir'de ailemle vakit geçirmek için tatil yaptım."

K4: "... Çanakkale'de dinlenme ve tatil amacıyla kamp yaptım."

K7: "2019 yılında Kocaeli'nde 1 hafta tatil yaptım. Hem ailemi görmek hem de tatil yapmak maksadıyla gittim."

K10: "Evet Adana ve Gaziantep'e aile ziyaretlerinde bulundum ve tatil yaptım."

Şekil1.Katılımcıların Amaçlarına Göre Tercih Ettikleri Destinasyonlara Ait Veriler

4.3. Katılımcıların Pandemi Öncesi ve Pandemi Sonrası Kimlerle Seyahat Ettiklerine/Edeceklerine Yönelik Bulgular

Çalışmada elde edilen bulgulara göre pandemi öncesi katılımcılar en çok aileleri (11) ve arkadaşları (10) ile seyahat ederken bazı katılımcıların yalnız (3) seyahat ettikleri de görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı ise tatillerini genellikle aile ve arkadaşlarıyla (4) planladıklarını belirtmektedir. Ayrıca bir katılımcı seyahatlerini yalnız veya arkadaşları ile planladığını belirtmiştir.

K4: “Genellikle ailemle birlikte yapıyorum.”

K10: “Tatillerimi genellikle ailem ve akrabalarım ile yapıyorum.”

K17: “Seyahatlerimi tek başıma ya da dostlarımla yapıyorum.”

Katılımcıların pandemi sonrası kimlerle seyahat edeceklerine dair veriler incelendiğinde ise büyük çoğunluğunun arkadaşları (11) ve ailesi (8) ile seyahat edeceği görülmüştür. Çalışmada katılımcılardan bazıları seyahat etme konusunda kararsız (2) kaldıklarını belirtirken, bazıları da yalnız (1) seyahat etmeyi veya uzun bir süre seyahat etmeyi planladıklarını (1) belirtmiştir. Çalışmada ayrıca katılımcıların pandemi öncesi seyahatlerini kimlerle yaptıkları ve pandemi sonrasında kimlerle yapacakları arasındaki değişimlerde incelenmiştir. Elde edilen verilere göre pandemi öncesi seyahatlerini aile ile planlayan bazı katılımcıların pandemi sonrası seyahatlerini arkadaşları ile yapacağı görülmüştür (3). Yalnız seyahat eden katılımcılardan bazıları ise pandemi sonrası arkadaşları ile seyahat edeceklerini söylemiştir (2).

K5: “Pandemi sonrası seyahat etmeyi planlamıyorum.”

K6: “Pandemi süreci gerçekten biterse yalnız veya arkadaşlarımla seyahat etmeyi planlıyorum.”

K10: “Seyahat edersem şayet yine aile ve akrabalarım ile seyahatlerde bulunacağım”

4.4. Katılımcıların Pandemi Sonrası Turistik Faaliyetlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara pandemi sonrası turistik faaliyette bulunma konusunda ne düşündükleri sorulmuş ve elde edilen veriler içerik analizine tabii tutulmuştur. İçerik analizi sonuçları tablo 2’de belirtilmiştir. Katılımcılardan elde edilen verilere göre pandemi sonrası seyahat etmek istemeyenler nedenlerini şu şekilde belirtmişlerdir; hijyenik bulmama (2), dışarı çıkma korkusu (2), sosyal mesafeyi koruma isteği (4) ve kalabalık ortamda bulunmama isteği (12).

Katılımcıların bir kısmı ise pandemi sürecinden sonra uzun bir süre herhangi bir turizm faaliyetinde bulunmayacaklarını söylemiştir.

K4: “... Henüz bunu düşünmeye fırsat bulamadım ama sosyal mesafenin korunduğu, kalabalık olmayan ve rahat edebileceğimiz bir yerde yine bu şekilde bir faaliyette bulunabilirim diye düşünüyorum. Bu düşünceye olumsuz bakmıyorum.”

K8: “Seyahat etmek isterim fakat kalabalık yerlerden kaçınacağım. Arkadaş ve aile ziyaretlerinin daha makul olduğunu düşünüyorum.”

K18: “... Şu an süreç iyiye gitse bile dışarı çıkma korkusu devam ediyor. Ama çok sonra tabii ki düşünüyorum, en çok istediğim şey hatta.”

Pandemi sonrası seyahat etmek isteyen katılımcıların büyük çoğunluğu tedbirli bir şekilde seyahat edeceklerini (5) belirtmiştir. Elde edilen verilere göre seyahatlerini ekoturizm kapsamında planlayan (4) katılımcılarında çoğunlukta olduğu görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı ise pandemiden sonra turistik faaliyetlerinde değişiklik yapmayacaklarını (3) belirtmiştir. Verilerin bir kısmı ise katılımcıların seyahatlerini yalnız yapmak (2) istediklerini bir kısmının ise seyahatlerini yalnızca aile seyahatleri (2) ile kısıtlayacağını göstermektedir.

K5: “Herhangi bir faaliyet düşünmüyorum çünkü bu süreçten çıkan insanların bu gibi yerlere akın etmesi herkes için tehlike oluşturabilir. Yasaklar kalksa dahi tedbirler devam etmelidir.”

K13: “Pandemi sürecini çok ciddiye alıyorum. Bu sebeple sürecin bitmemesi durumunda güvendiğimiz aile üyelerimizi ziyaret etmek dışında başka bir riske girmeyi düşünmüyorum...”

K12: “Kesinlikle yapacağım çünkü pandemi sürecinde yeterince sıkıldım, doğal ve huzurlu bir tatil yapmayı planlıyorum.”

Tablo 2. Katılımcıların Pandemi Sonrası Turistik Faaliyet Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik İçerik Analizi Sonuçları

İfadeler	Alt Kategoriler	Tema
Tedbirli bir şekilde devam etme (5)	Eski Tatil Alışkanlıklarını Devam Ettirme	Pandemi Sonrası Seyahatlerine Devam Etme İsteği
Kaldığı yerden devam ettirme (3)		
Sadece aile bireyleri ve tanıdık ziyaretleri (2)		
Yalnız bir şekilde devam etme (2)	Tatillerini Ekoturizm Kapsamında Devam Ettirme	
İnsanlardan uzak ekoturizm faaliyetlerinde bulunma (kamp, doğa yürüyüşü vs.) (4)		
Hijyenik Bulmama (2)	Hijyen Sorunları	
Kalabalık ortamlarda bulunmama (12)	Toplum İçerisinde Bulunmama	Pandemi Sonrası Seyahatlerine Devam Etmeme İsteği
Sosyal Mesafeyi Koruma İsteği (4)		
Dışarı Çıkma Korkusu (2)		
Uzun bir süre turistik faaliyette bulunmama (6)	Turistik Faaliyet Planlamama	

Katılımcılara pandemi sürecinden sonra turizm faaliyetlerinde ne gibi değişiklikler yapmayı planladıkları da sorulmuştur. Elde edilen verilere göre katılımcıların büyük bir kısmı kitle turizm türlerinden vazgeçerek bireysel turizm türlerine yöneleceklerini (8) belirtmiştir. Ayrıca katılımcılar pandemi sırasındaki tedbirlerini pandemi sonrasında yapacakları turizm faaliyetlerinde devam ettireceklerini (7) söylemiştir. Çalışmaya katılanların önemli bir kısmı da ekoturizme yönelebileceklerini (6) belirtmiştir. Katılımcıların dikkat edeceği diğer bir hususunda hijyen (5) olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışmada uzun bir süre turistik bir faaliyet planlamayanlarda (4) görülmektedir. Katılımcıların küçük bir kısmının ise turizm faaliyeti kapsamında eski alışkanlıklarına (2) devam edeceği görülmüştür.

K2: “Belki daha hijyenik olmaya çalışıp, daha az insanlarla temas etmek gibi. Bence insanlar daha çok çadır ve karavan tatiline yönelecektir.”

K4: “Uzun bir süre hotel, pansiyon vb. yerlerde deniz turizmi gerçekleştireceğimi hiç düşünmüyorum. Özellikle kalabalık plajlardan olabildiğince uzak duracağım. Bunun haricinde büyük şehirlerden, popüler destinasyon bölgelerini ziyaret etmeyi de düşünmüyorum. Bunun yerine daha sakin, doğal, bakir alanlarda kendi imkanlarımızla bir tatil gerçekleştiririm diye düşünüyorum.”

K7: “Kesinlikle insan yoğunluğunun daha az olduğu destinasyonlara seyahat etmeyi düşünüyorum. Ayrıca hijyen konusunda daha tedbirli davranırım ve gideceğim yerde hijyen önlemlerinin alınmasına dikkat ederim.”

K14: “Virüsün yayılmasını biraz olsun engellemek adına insanların turistik amaçla yaptıkları seyahatleri azaltmasının gerekli olduğunu düşünüyorum bu yüzden planlar ertelenebilir.”

4.5. Katılımcıların Pandemi Sonrası Destinasyon Seçimlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara pandemi öncesi tercih ettiği destinasyonları pandemi sonrasında tercih edip etmeyecekleri sorulmuştur. Elde edilen verilere göre katılımcıların bir kısmı pandemi sonrası eskiden tercih ettikleri destinasyonları yeniden tercih edebileceğini (10) söylerken bir kısmı ise pandemi sonrasında tercih etmeyeceklerini (9) söylemiştir. Eskiden tercih ettikleri destinasyonları yeniden tercih edecek bazı katılımcılar sosyal mesafeyi koruyarak (2) seyahatlerini gerçekleştireceğini söylemiştir. Ayrıca katılımcılardan bazıları zaten ekoturizm türlerini tercih ettiklerini ve bu tercihleri doğrultusunda destinasyonlar seçtiklerini (3) belirtmiştir. Katılımcılar bu doğrultuda seçtikleri destinasyonları tekrar tercih edebileceğini söylemiştir. Eskiden tercih ettikleri destinasyonları pandemi sonrası tercih etmeyecek katılımcılar ise sebep olarak yaşanabilecek hijyen ve sağlık sorunları, (4) kalabalık ortamlarda bulunmama isteği, (3) ekoturizme yönelme isteği ve bu doğrultuda destinasyonlar seçme isteği (2) ve uzun bir süre herhangi bir destinasyona seyahat etmeyi planlamadıklarını (2) belirtmişlerdir.

K4: “Olabildiğince sosyal mesafenin korunabileceği yerleri tercih etmeye çalışırım. Zaten çok kalabalık ortamların olduğu, standart ve paket program tatillerini çok seven biri değilim. Pandemi öncesi normal hayatımda da çok tercih etmiyordum. Pandemi sonrasında ise hiç yaklaşacağım yerler değil açıkçası.”

K7: “Daha önce tercih ettiğim destinasyonların çoğunu pandemi sürecinin hemen sonrasında tercih etmem. Daha sakin daha doğa temalı yerlere gitmeyi düşünüyorum.”

K12: “Tamamıyla o hal ki ruh halime bağlı, tercih edebilirim. Gitmem için gereken koşullar olursa ve yaptığım tatilin hoş kısımları aklımda kaldıysa aynı süreci tekrarlayabilirim ama tabi ki sosyal mesafeyi koruyarak.”

K18: “Normalimiz değişse de elbette tekrar o yerleri tercih edeceğim. Sadece daha çok kurallara uyararak bu yerlere gideceğim. Herkes önlemini alırsa düzgünce ilerleyeceğimizi düşünüyorum.”

4.6 Katılımcıların Ekoturizm Tatili Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara ekoturizm kapsamında ilk olarak sorulan soru, ekoturizme yönelik herhangi bir turistik faaliyette bulunup bulunmadıklarıdır. Elde edilen verilere göre ekoturizm kapsamında seyahat eden katılımcıların daha çok doğa turizmi yapma isteklerinin (5) bu turizm türünü seçmede etken olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcılardan elde edilen verilere göre yerel destinasyonlara katkı sağlama isteği de (2) ekoturizmin seçilmesinde etkindir. Farkında olmadan ekoturizm türünü seçen katılımcılarında (2) olduğu görülmektedir.

K4: *“Sanırım hedefimiz ekoturizm olmasa da geçen sene yaptığımız çadır tatilinin de bu kapsama girdiğini düşündüğüm için yaptığımı varsayıyorum. Doğaya ve bulunduğumuz çevreye zarar vermeden, etrafımızda bulunan yerli üreticilerden yiyecek malzemesi temin ederek kendilerine ekonomik anlamda çevreye ise sürdürülebilirlik anlamında yarar sağladığımızı düşünüyorum. Amacımız eko-turizm değildi, fakat yaptığımız sanırım ekoturizmdi.”*

K11: *“Doğayla iç içe olmayı seviyorum. Orman içlerindeki dağ evlerinde huzur bulmayı veya bir sahil kasabasında yapılan akşamüstü yürüyüşlerini insanın kendisini yenilemesi olarak görüyorum. O yüzden her yıl, fırsat buldukça ekoturizm seyahatinde bulunmayı tercih ederim.”*

K12: *“Ekoturizm kapsamında turistik bir seyahatte buldum, Bursa Kemalpaşa'da Gölyazı köyünden bir gün konakladım, köy hayatını tattım ve doğa yürüyüşleri yaptım.”*

K13: *“Neredeyse bütün tatillerimi ekoturizmi destekleyecek şekilde yaparım. Tatil, benim için gidilen yerin tüm kültürünü öğrenmeye çalışmak ve yerel halkın kalkınmak amacıyla gerçekleştirdiği turizm faaliyetleri sayesinde bu kültürü özümseyebilmektir. Bu nedenle satın alma girişimlerim genellikle yerel halkın hazırlamış olduğu elışı ürünler ve yiyecek-içecek maddeleri üzerine olur. Bunların dışında kalmak için genellikle çadır kampı veya apart/pansiyon tercih ederim.”*

Çalışmada elde edilen verilere göre ekoturizm kapsamında herhangi bir seyahatte bulunmayan katılımcılar da mevcuttur. Ekoturizm kapsamında seyahat etmeyen katılımcıların genellikle ekoturizm fırsatı yakalayamadığı (4) görülmüştür. Katılımcıların bazıları ise ekoturizmi maddi açıdan pahalı bulduklarını (3) belirtmiştir. Ayrıca eldeki verilere göre bazı katılımcıların ekoturizm hakkında bilgi sahibi olmadıkları (2) ve ekoturizmi deneyimlemek istedikleri (2) görülmüştür. Bir katılımcının ise ekoturizm için herhangi bir fırsat yakalayamadığı ancak fırsat bulduğu takdirde ekoturizmi tercih edeceği (1) görülmektedir.

K1: “Hayır. Maddi olarak diğer turizm faaliyetlerine göre daha yüksek olduğunu düşünüyorum.”

K14: “Hayır. Henüz doğal yaşama dayalı bir seyahatte bulunamadım. Deneyimlemeyi isterim.”

K19: “Hayır çünkü tatillerimiz kısıtlı olduğu için her şey dahil otelleri tercih ediyorduk otelden çok çıkmadan tatilimizi yapıyorduk.”

Katılımcılara ayrıca pandemi sürecinden sonra ekoturizm tatili hakkındaki görüşleri de sorulmuştur. Elde edilen verilere göre katılımcıların büyük bir kısmı pandemi sonrası ekoturizme olumlu (16) bakmaktadır. Veriler detaylandırılarak incelendiğinde katılımcıların bir kısmı insanların bilinçlenerek çevreci bir turizm türü olan ekoturizme yöneleceğini (6) belirtmiştir. Verilere göre katılımcıların ekoturizm türünde pandemi sonrası artış yaşanacağını düşündükleri ve ayrıca yalnızca pandemi sonrası değil genel olarak tercih edilen bir turizm türü olması gerektiğini (2) düşündükleri görülmektedir. Bazı katılımcılar ise özellikle pandemi döneminin ekoturizm üzerinde olumlu etkilere sahip olacağını (2) belirtmektedir. Çalışmada bu olumlu etkilerin yanı sıra ekoturizmde yaşanabilecek artışın doğal çevre üzerindeki etkisinden endişe duyan (1) katılımcının da olduğu görülmüştür. Ayrıca ekoturizmin yeterince tanıtılmadığını ve tanıtımının iyi yapılması halinde bu turizm türünün tercih edilebilirliğinin artacağını düşünen (2) katılımcılarda mevcuttur.

K1: “Pandemi sonrası ekoturizmin deniz kum güneş tatillerine göre daha çok öne çıkacağını düşünüyorum.”

K4: “Aslında, sadece pandemi ile ilgili değil, daha öncesinde de araştırdığımda daha çok tercih edilmesi gereken bir tatil türü olduğunu düşünmüştüm. Aslında ekoturizmin tatil çeşidi olmasından ziyade bir tatil ahlakı olduğunu düşünüyorum. Sırf eğlenmek ve keyif almak için çevreye verilen zararların ve yapılan gıda israflarının ileride bize olumsuz anlamda çok büyük geri dönüşlerinin olacağına inanıyorum. Ekoturizm de ise çevreye verilen zarar minimum düzeydeyken, bölgeye ve yöre halkına ekonomik ve kültürel anlamdaki getirileri oldukça fazla. Bunun yanında gittiğimiz bölgeyi gezme, tarihini ve kültürünü öğrenme gibi fırsatlarımız da bulunuyor. Her şey dahil otellerde gerçekleştirilen tatillerde ise böyle bir imkanımız bulunmuyor daha doğrusu otelin içindeki yoğunluktan buna fırsat kalmıyor.”

K5: “Ekoturizm insanların bilgi sahibi oldukları bir konu değil. Bu anlayış insanlara daha çok aktarıldıktan sonra bu konuda farkındalık kazanmaları sağlanabilir.”

K6: “Canlanmasını isterim lakin insanımızdan doğaya, çevreye tahribatından, çöp vb. atıklarını gerisinde bırakmasından korkuyorum tek çekindiğim nokta bu diyebilirim.”

K12 “Pandemi sürecinden dolayı insanların çevreye verdiği zararlar bariz bir şekilde gözler önüne serildi. Bu durumdan dolayı pandemi sürecinden sonra insanların doğal kaynaklar ve çevre konusunda daha dikkatli olacağını ve ellerinden geldikçe ekoturizmi tercih edeceklerini düşünüyorum.”

4.7 Ekoturizm Kapsamında Tercih Edilebilecek Destinasyonlar ve Ekoturizmin Diğer Turizm Türleriyle Kıyaslanmasına Yönelik Bulgular

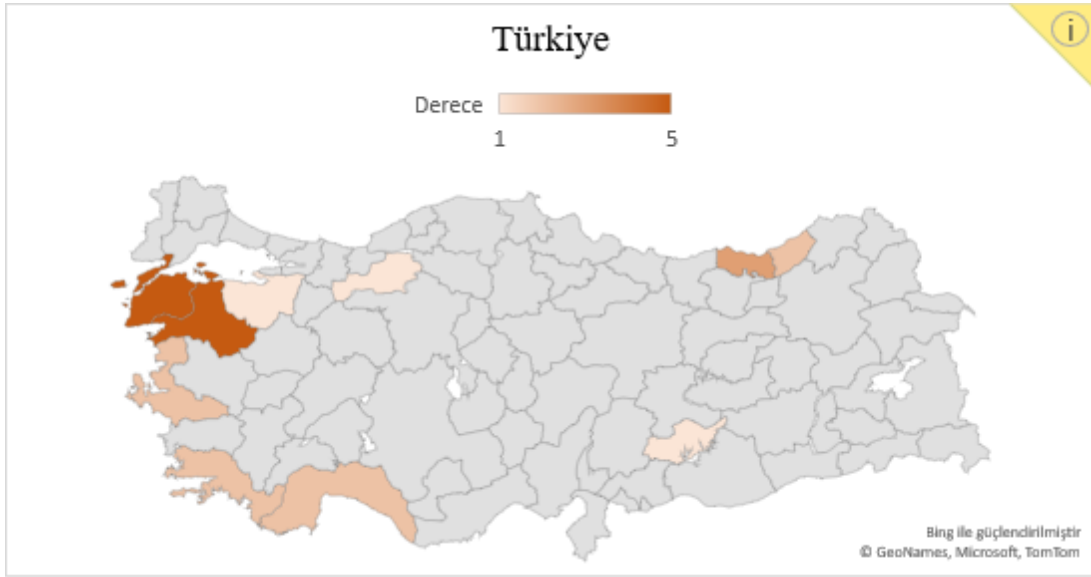
Katılımcılara ekoturizm kapsamında bir seyahatte buldukları takdirde hangi destinasyonları tercih edecekleri sorulmuştur. Elde edilen verilere göre katılımcılar ekoturizm kapsamında Marmara (12), Karadeniz (8), Ege (6), Akdeniz (3) ve Güneydoğu Anadolu (1) bölgelerini seyahat etmeyi uygun bulmuştur. Veriler detaylandırılarak incelendiğinde ise katılımcıların ekoturizm kapsamında en çok seyahat etmek istedikleri şehirler ise Balıkesir (5) ve Çanakkale’dir (5). Ayrıca katılımcılar Trabzon (3), Antalya (2), İzmir (2), Muğla (2), Rize (2), Adıyaman (1), Bolu (1) ve Bursa (1) şehirlerinin ekoturizm açısından tercih edilebilir olduğunu belirtmiştir. Elde edilen veriler Şekil 2’te gösterilmiştir.

K7: “Ekoturizm kapsamında Karadeniz Bölgesi’ne seyahat etmek isterim. Lüks otellerden ziyade yayla evlerinde kalmak, bahçede yetiştirilen taze ürünleri tüketmek, yemyeşil bir ortamda tatil yapmak daha çekici geliyor.”

K10: “Bu kapsamda Trabzon’u ziyaret etmek isterim. Ekoturizm açısından tabiat ve doğasıyla görülmeye değer buluyorum.”

K12: “Antalya (Olympos, şelaleler, mağaralar) kaz dağları, nemrut dağı, Bolu (Abant gölü), Bursa (Ulubat gölü), Karadeniz (Sümela manastırı ve yaylaları, uzun göl), İzmir (Seferihisar) yolculuklarını düşünmekteyim. Bazı destinasyonlar daha önce gittiğim yerler olmasına rağmen bahsedilen doğal güzellikleri görmek ve kültürel deneyimlerimi arttırarak doğayla baş başa verimli zaman geçirebileceğim mekanlar olduğunu düşünüyorum. Ayrıca bölgelerin gastronomi turizmi kapsamında sunduğu yerel yiyecek ve içecek ürünlerini deneyimlemek benim için heyecan verici bir haz.”

Şekil 2. Katılımcıların Ekoturizm Kapsamında Tercih Edeceği Destinasyonlar

Katılımcılara sorulan diğer bir soru da pandemi sonrası ekoturizm ile diğer turizm türlerinin üstünlük ve zayıflıklarını karşılaştırarak bu konu hakkında görüşlerini almaya yöneliktir. Elde edilen verilere göre katılımcıların hemen hemen hepsi (16) ekoturizmin diğer turizm türlerinden daha üstün olduğunu belirtmiştir. Ekoturizmin üstün olduğunu düşünen katılımcılar pandemi sonrasında insan sirkülasyonunun daha az olduğu yerlerin tercih edilebileceğini ve ekoturizmin bu kapsamda oldukça etkili bir turizm türü olduğunu (6) söylemiştir. Katılımcılardan bazıları ise ekoturizmin doğal çevreyi koruyarak yerel ekonomiye katkı sağladığını (4), bu katkıların pandemi sonrası dikkat çekici olacağını düşündüklerini söylemiştir. Diğer katılımcılar birbirinde farklı sebepler ile ekoturizmin üstün olduğu söylemiştir. Bunlar; Ekoturizmin psikolojik açıdan daha rahatlatıcı oluşu (1) ve ekoturizmin daha hijyenik olduğunun düşünülmesidir (1).

K4: “Tabi ki diğerlerine göre oldukça avantajlı. Çok fazla talep göreceğine inanıyorum. Çünkü daha önce de bahsettiğim gibi, sosyal mesafeyi korumak insanlar için şu an da oldukça önemli. Çadır ve karavan turizminin bu nedenle çok fazla talep göreceğine inanıyorum. İnsanların birbirinden uzak kalarak, tatil yapabilmeleri bu şekilde gayet mümkün çünkü. Bir otele gittiğinizde böyle bir imkanınız yok. Otel tüm tedbirlerini almış olsa bile insanlar artık ön yargılı ve tedirgin yaklaşıyor. Çünkü en başta kaldığımız odada bizden önce kimin kaldığını bilmiyoruz. Bu da aklımıza soru işaretlerini getiriyor. Yemek yediğimiz çatal, bıçak, tabak bize ait değil. Bunlar virüsün bulaşabileceği ilk yerler sonuçta. Bu nedenle ekoturizmi ben diğerlerine göre daha avantajlı görüyorum bu süreçte. İyi ki de öyle. Belki insanlar bu şekilde verdikleri zararın boyutlarının farkına varabilirler.”

K7: “Pandemi sürecinde doğaya verilen zararın insanlar tarafından daha iyi anlaşıldığını düşünüyorum. Ayrıca insanların deniz-kum-güneş ağırlıklı, etkinlik turizmi ya da kültür turizmi gibi katılımcı oranının yüksek olduğu turizm türlerine katılmak konusunda da tedirgin olacağını düşünüyorum. Ayrıca ekoturizmin kesinlikle diğer turizm türlerinden daha sağlıklı ve çevreye daha az zarar veren bir turizm çeşidi olması sebebiyle diğerlerinden daha üstün olduğunu düşünüyorum...”

K10: “Çevreci turizm daima üstündür çünkü doğayla iç içe ve değerini anlayarak yapıyorsun doğanın tahribatı insanların elinde olan bir şey olduğu için bunun yanlış olduğunu doğayla iç içeyken daha iyi idrak ediyorsun.”

Bazı katılımcılar ekoturizmin diğer turizm türlerine göre daha üstün olduğunu düşünmelerine rağmen bazı zayıflıkları olduğunu da vurgulamıştır. Ekoturizmin maddi açıdan daha zorlayıcı olarak algılandığına (1) değinen katılımcı diğer turizm türlerinin ekonomik anlamda daha uygun olduğunun düşünüldüğünü belirtmiştir. Başka bir katılımcı ise ülkemizin altyapısının ekoturizm için hazır olmadığını (2) belirtmiştir. Bu düşüncesine sebep olarak pandemi sonrası ekoturizmde yaşanabilecek olası artışı göstermiştir. Ayrıca ekoturizmin diğer turizm türlerine kıyasla tanıtım ve reklam sıkıntısı çektiğine değinen (1) katılımcıda mevcuttur.

K6: “Ekoturizmin yeterince tanıtılmış olmaması zayıf yönü olduğu kanaatindeyim. Bu konuda çoğu kişi tam olarak bilgili değil.”

K7: “...Ancak pandemi sürecinde her ne kadar çevreci yaşam bilinci artmış olsa da gerek işletmeler gerekse turistler için ekoturizm daha maliyetli olarak algılanmaktadır.”

K12: “Ayrıca Türkiye’de ekoturizme karşı bir yığılma olursa alt yapının bunu kaldıracağını düşünmüyorum bu da zayıflığı oluyor sanırım.”

4.8. Katılımcıların Çanakkale’nin Pandemi Sonrasında Gidilebilecek Bir Ekoturizm Destinasyonu Olması Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara son olarak Çanakkale ilinin bir ekoturizm destinasyonu olması hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Elde edilen verilere göre tüm katılımcılar Çanakkale’nin pandemi sonrasında gidilebilecek bir ekoturizm destinasyonu olması konusuna olumlu (19) bakmaktadır. Veriler incelendiğinde katılımcıların bir kısmı Çanakkale’nin doğal güzellikler bakımından zengin olduğunu ve çevre turizmi kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olduğunu (7) söylerken bazı katılımcılar Çanakkale’nin tarih ve kültür olarak oldukça zengin olduğunu ve ekoturizm kapsamında değerlendirilebileceğini (4) belirtmiştir. Çanakkale mutfak kültürünün çevre koşullarıyla harmanlanarak ekoturizme kazandırılabilirliğini belirten

(3) katılımcılarda mevcuttur. Ayrıca katılımcılardan bazıları kamp alanları ve bakir alanların varlığıyla Çanakkale'nin bir ekoturizm destinasyonu olabileceğini belirtmiştir.

K1: “Sahip olduğu doğal güzellikleri ile Çanakkale pek çok noktasıyla insanların eko turizm kapsamında tercih ettiği bir destinasyon olmuştur. Bu yüzden gerek kaz dağları gerek Gökçeada olsun pek çok alanda insanların doğayla bir olmasına fırsat vermektedir. Bu süreçten sonra Çanakkale'yi öne çıkacak destinasyonlar arasında göreceğimize eminim.”

K7: “Çanakkale tarihi ve kültürel değerleri ile ön plana çıkan bir destinasyon olduğu için, her sene yerli ve yabancı birçok turist tarafından ziyaret edilmektedir. Ancak Çanakkale sahip olduğu ormanlık alan ve doğal güzellikler bakımından da Türkiye'nin en zengin yörelerinden biridir ve Kaz dağları gibi bir alana sahiptir. Bunun yanında tarımsal faaliyetlerin ve hayvancılığın da yoğun olarak yapıldığı Çanakkale ekoturizm için uygun olabilecek bir destinasyondur.”

K13: “Turlarla birlikte yapılan turistik geziler dışında özellikle Gökçeada, Bozcada, Geyikli, Asos gibi bölgelerin ekoturizmi destekleyecek şekilde daha küçük, sakin, genellikle çadır kampları ve apart gibi küçük ölçekli işletmelerin olduğu, deniz turizminin yanı sıra doğa turizminin ve gastronomik etkinliklerin gerçekleştirildiği bölgeler olması sebebiyle turistler tarafından ülkenin diğer bölgelerine kıyasla daha fazla tercih edileceği kanısındayım.”

5. Sonuç ve Değerlendirme

Bulgulara göre çalışmaya katılan turistlerin büyük çoğunluğunun, tatillerini aile ve arkadaşlarıyla planladıkları ve pandemi sonrasında bu tercihlerini değiştirmeyecekleri sonuçlarına ulaşılmaktadır. Elde edilen bulgulara göre turistlerin bu konuda değişime gitmemesinin sebepleri tatillerini güvende oldukları ve rahat hissettikleri bireyler ile yapma isteği olduğu düşünülebilir. Görüşülen turistlerin aile bireyleriyle planladıkları seyahatlerini pandemi sonrası arkadaş çevresiyle planlama nedeninin karantina altında aile bireyleriyle daha çok vakit geçirme şansı elde ettikleri ve farklı destinasyonlara farklı kişiler ile gitme ve keşfetme isteği ile bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca pandemi öncesi tatillerini yalnız planlayan katılımcıların bu planlarını değiştirdikleri görülmüş, bunun sebebi olarak yine katılımcıların karantina altında yalnız kalmaları ile sosyalleşme isteklerinin olduğu sonuçlarına ulaşılabilir. Crețu, Honțuș, Alecu, Smedescu ve Ștefan (2020) tarafından yapılan çalışmada pandemi öncesi ekoturist profilleri incelenmiş ve ekoturistleri sert, yumuşak ve yapılandırılmış olarak üç gruba ayırmışlardır. Sert yapıdaki ekoturistler küçük gruplar halinde seyahat ederek çevreye fazla önem veriyorken, yumuşak yapıda olan ekoturistler ise kalite ve

konforu ön planda tutmaktadır. Yapılandırılmış ekoturistler, ikisinin kombini olarak ortaya çıkan ekoturist profilidir. Pandemiden hemen önce yapılmış olan bu çalışma ile elde edilen bulgular karşılaştırıldığında ise turist profillerinde önemli ölçüde değişiklikler yaşanacağı düşünülebilir.

Daha önce ekoturizm kapsamında seyahatte bulunan katılımcıların doğa turizmi yapma niyetiyle ekoturizm tatilleri planladıkları görülmekte, bunun altında yatan sebeplerin rahatlama, kendini yenileme ve stres atmak gibi faktörler olduğu düşünülmektedir. Çalışma içerisinde değinildiği üzere pandemi sürecinin insanların stres düzeyini arttırdığı görülmektedir. Bu kapsamda katılımcıların stres atma ve rahatlama gibi etkenler ile ekoturizme yöneldiği sonucuna ulaşılabılır. Daha önce ekoturizm tatili planlamayan katılımcıların bir kısmı ekoturizmi maddi açıdan zorlayıcı bulmaktadır. Ekoturizmi maddi açıdan zorlayıcı bulmalarının nedeni ise “her şey dahil” konseptte tüm ihtiyaçları için tek seferlik ödeme yapmanın getirdiği avantaj olduğu düşünülebilir. Ayrıca ekoturizm kavramının tanıtımındaki yetersizlik, farkında olmadan ekoturizm tatili yapmış turistlerin varlığıyla anlaşılmaktadır. Pandemi sonrasında ise katılımcıların, çevre ve iç turizmin önemi konusunda bilinçlenip ekoturizmi daha çok tercih edecekleri ve ekoturizmi daha popüler bir tatil seçeneği olacağını düşündükleri görülmektedir. Ancak bulgulara göre ekoturizme yönelik yaşanabilecek artışın iyi bir pazarlama ve alt yapıyla daha iyi yönetileceği düşünülmektedir. Polat ve Önder (2006) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da alt yapı yetersizliğinin ekoturizm açısından sorun yarattığına değinilmektedir. Bulgulara göre ekoturizmde olası bir artış yaşanırsa ve bu durum yetersiz bir alt yapı ile gerçekleşirse doğal çevrenin zarar göreceği ve ekoturizmin mümkün olmayacağı sonuçlarına ulaşılmaktadır.

Ekoturizmde ve diğer turizm türlerinde artış yaşanabilmesi turistlerin pandemi sonrası seyahat etme konusundaki niyetleri ile mümkündür. Pandemi sonrasında görüşülen turistlerin büyük çoğunluğu turistik faaliyetlerine ara vermeyi düşünmektedir. Bunun sebebi olarak da kalabalık ortamlarda bulunmak istememeleri ve sosyal mesafeyi korumak istemeleri sonuçlarına ulaşılabilir. Ekoturizmin iyi bir şekilde tanıtılması ve planlanması insanları ve katılımcıları ekoturizm türlerine çekerek bu turizm türünde bir artışı mümkün kılacağı düşünülebilir. Görüşülen turistlerin kitle turizm türlerinden vazgeçme isteği de bu sonuca ulaşabilmemizi sağlamaktadır.

Katılımcı turistler pandemi öncesi seyahat ettikleri destinasyonları pandemi sürecinden sonra seyahat etme konusunda çekingen bir tavır sergilemektedir. Bunun sebebi olarak tercih ettikleri destinasyonların kalabalık ve kitle turizmini ön planda tutan destinasyonlar olduğu düşünülebilir. Elde edilen bulgulardan anlaşıldığı üzere turistler doğal çevresiyle ön planda

olan destinasyonları ekoturizm kapsamında seyahat etmeye uygun bulmaktadır. Çanakkale’de bu destinasyonlardan biridir. Gerekli alt yapının oluşturulması ve iyi bir tanıtımla birlikte turistler, doğal çevre koşulları, bakir alan ve kamp alanlarının elverişliliği, mutfak kültürü ve tarih bakımından oldukça değerli bir geçmişe sahip olması nedeniyle Çanakkale’nin ekoturizm kapsamında tercih edilebilir bir destinasyon olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Arslan (2005) tarafından yapılan çalışmada Erdek çevresi ekoturizm açısından değerlendirilmiş ve benzer sonuçlara ulaşılarak ekoturizmin desteklenmesinin ve tanıtılmasının faydası olacağından bahsedilmiştir.

Sonuç olarak, çalışmaya katılan turistlerin büyük çoğunluğunun pandemi sürecinden sonra ekoturizmi tercih edecekleri ve bu süreçten sonra kalabalık ve kitle turizminin yoğun olduğu destinasyonları tercih etmeyecekleri söylenebilir. Ekoturizm kavramının toplumumuzda bilinirliğinin artırılması ve insanların ekoturizm kavramı hakkında bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Oluşturulacak bu bilinç ile ekoturizm kavramına oldukça uygun olduğu düşünülen ülkemizin yerel turizmine önemli ölçüde katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca Çanakkale’nin gerekli koşulları sağlaması halinde ülkemizde önemli bir ekoturizm destinasyonu olacağı görülmektedir.

Kaynakça

- Acar, Y. (2020). Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 7-21.
- Alpago, H., Alpago, D. O. (2020). Koronavirüs Salgınının Sosyoekonomik Sonuçları. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 99-114.
- Arslan, Y. (2005). Erdek ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), 29-53.
- Avcıkurt, C. (2015). Turizm Sosyolojisi. Genel ve Yapısal Yaklaşım. *Detay Yayıncılık*. Ankara.
- Aydın, B., Doğan, M. (2020). Yeni Koronavirüs (COVID-19) Pandemisinin Turistik Tüketici Davranışları ve Türkiye Turizmi Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 6(1), 93-115.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.

- Cooper, M. (2005). Japanese Tourism and The SARS Epidemic of 2003. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 19(2-3), 117-131.
- Crețu, R. C., Honțuș, A. C., Alecu, I. I., Smedescu, D., Ștefan, P. (2020). Analysis Of The Ecotourist Profile Before The Covid-19 Crisis and Post-Crisis Forecasts. *Scientific Papers: Management, Economic Engineering in Agriculture & Rural Development*, 20(2), 191-198.
- Çeti, B., Ünlüönen, K. (2019). Salgın Hastalıklar Sebebiyle Oluşan Krizlerin Turizm Sektörü Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi. *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 22(2), 109-128.
- Çevirgen, A. (2004). Edremit Yöresinde Ekoturizme Yönelik Bir Talep Çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(12), 45-67.
- Diamantis, D. (1998). Ecotourism: Characteristics and Involvement Patterns of Its Consumers in The United Kingdom. (Doktora Tezi). Bournemouth University/School of Services Industries, Bournemouth.
- Doğancı, S. (2020). Covid-19 Salgını Sonrası Turizm Destekleri. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2808-2820.
- Eroğlu, F. (2015). Davranış Bilimleri. *Beta Yayıncılık*. İstanbul.
- Farzanegan, M. R., Gholipour, H. F., Feizi, M., Nunkoo, R., Andargoli, A. E. (2020). International Tourism and Outbreak of Coronavirus (COVID-19): A Cross-Country Analysis. *Journal of Travel Research*, 1-6.
- Gössling, S., Scott, D., Hall, C. M. (2020). Pandemics, Tourism and Global Change: A Rapid Assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 1-20.
- Güçer, E., Kement, Ü. (2015). Ekoturizm Kapsamında Seyahat Eden Tüketicilerin Çevreye Duyarlı Davranışlarının İncelenmesi: Ayder Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 6(14), 69-82.
- Higgins-Desbiolles, F. (2020). Socialising Tourism for Social and Ecological Justice After COVID-19. *An International Journal of Tourism Space, Place and Environment*, 22(3), 610-623.

- Joo, H., Maskery, B. A., Berro, A. D., Rotz, L. D., Lee, Y., Brown, C. M. (2019). Economic Impact of The 2015 MERS Outbreak on The Republic of Korea's Tourism-Related Industries. *Health Security*, 17(2), 100-108.
- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 11-29.
- Kement, Ü. (2019). Ekoturizm Faaliyetlerine Katılan Bireylerin Değer İnanc Norm Teorisi Kapsamında Çevre Dostu Davranışlarının Açıklanması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 2182-2195.
- McKercher, B., Chon, K. (2004). The Over-Reaction to SARS and The Collapse of Asian Tourism. *Annals of Tourism Research*, 31(3), 716-719.
- Novelli, M., Burgess, L. G., Jones, A., Ritchie, B. W. (2018). 'No Ebola...Still Doomed' – The Ebola-Induced Tourism Crisis. *Annals of Tourism Research*, 70, 76-87.
- Ovalı, P. K. (2006, Nisan). Farklı Turist, Farklı Turizm, Farklı Mimari: Çevreci Turist, Ekolojik Turizm, Ekolojik Turizm Mimarisi. *Turizm ve Mimarlık Sempozyumu*, Antalya.
- Patton, M. Q. (1987). How to Use Qualitative Methods in Evaluation. *Sage Publications*.
- Patton, M. Q. (2002). Qualitative Research & Evaluation Methods. *Sage Publications*. California.
- Pine, R., McKercher, B. (2004). The Impact of SARS on Hong Kong's Tourism Industry. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 16(2), 139-143.
- Polat, A. T., Önder, S. (2006). Karapınar İlçesi ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kullanımları Yönünden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Selcuk Journal of Agriculture and Food Sciences*, 20(40), 53-64.
- Qui, R. T. R., Park, J., Li, S., Song, H. (2020). Social Costs of Tourism During The COVID-19 Pandemic. *Annals of Tourism Research*, 84, 1-14.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2020). Covid-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu) Rehberi. https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf, [Erişim Tarihi: 19.05.2020]
- UNWTO Impact Assessment of the COVID-19 Outbreak on International Tourism. <https://www.unwto.org/impact-assessment-of-the-covid-19-outbreak-on-international-tourism>, [Erişim Tarihi: 19.05.2020]

Yenişehirlioğlu, E., Salha, H. (2020). COVID-19 Pandemisinin Türkiye İ Turizmine Yansımaları: Deđiřen Talep Üzerine Bir Araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı*, 19(37), 355-368.

Yiğit, İ., Gümüşçü, O. (2016, Ekim). Manisa ve çevresinde Salgın Hastalıkların İskana Etkisi (XVI-XX. yy.). *TÜCAUM Uluslararası Cođrafya Sempozyumu*, Ankara.